

Protokoll, Gentekniknämnden den 29 augusti 2023

1 § Närvaro

Se separat deltagarförteckning.

2 § Val av justeringsperson

Lars Ährlund-Richter utsågs att jämte ordföranden justera protokollet.

3 § Remiss från Jordbruksverket

Gentekniknämnden gav genom remissyttrande synpunkter på kommissionens förslag till förordning om växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker och växternas användning som livsmedel och foder. Yttrande enlig Dnr: 4.1.1-2023-029.

Beslut om remissyttrandet fattades *per capsulam* av ledamöterna Stefan Reimer, Céline Holmberg, Elin Nilsson (L), Malin Larsson (S), Stina Larsson (C), Magnus Oscarsson (KD), Martin Weih, Lars Ährlund-Richter, Christina Dixelius, Gabriella Lindgren, Stefan Jansson, Maria Björkman, Madeleine Hayenhjelm samt tjänstgörande ersättarna Marie-Louise Hänel-Sandström (M) och Staffan Eklöf (SD). Medverkade gjorde också ersättare Jens Sundström, Sven Ove Hansson och Maria Eriksson, samt från kansliet Annelie Carlsbecker och Mia Olsson.

Ledamot Katarina Luhr (MP) reserverade sig mot beslutet om yttrandet.
Reservation, se bilaga.

Ledamot Andrea Andersson Tay (V) avstod från att delta i beslutet om remissyttrandet då det ännu pågår behandling av lagförslaget inom Vänsterpartiet.

Vid protokollet:

.....
Mia Olsson

Justerare:

.....
Stefan Reimer, ordförande

.....
Lars Ährlund-Richter

Deltagare

Ledamöter

Stefan Reimer
Céline Holmberg
Malin Larsson
Stina Larsson
Andrea Andersson Tay (avstod från att delta i beslutet)
Magnus Oscarsson
Elin Nilsson
Katarina Luhr
Christina Dixelius
Gabriella Lindgren
Stefan Jansson
Martin Weih
Maria Björkman
Lars Ährlund-Richter
Madeleine Hayenhjelm

Tjänstgörande ersättare

Marie-Louise Hänel Sandström
Staffan Eklöf

Ersättare

Jens Sundström
Maria Eriksson
Sven Ove Hansson

Övriga

Annelie Carlsbecker
Mia Olsson

Reservationstext Miljöpartiet: Synpunkter på kommissionens förslag till förordning om växter framtagna med vissa nya genomiska tekniker och växternas användning som livsmedel och foder

Gentekniknämnden har i uppdrag att främja en etiskt försvarbar och säker användning av genteknik. För detta krävs en reglering som skyddar miljö och människors och djurs hälsa. Regleringen måste också vara proportionerlig mot den risk som kan föreligga, för att inte medföra onödiga hinder för forskning, utveckling och möjligheter för små och medelstora företag att använda genteknik för att bidra till samhällsbyggande och omställning.

Kommissionens förslag till en ny lagstiftning för växter förädlade med vissa nya genomiska tekniker (NGT) syftar, tillsammans med övrig relevant lagstiftning, till en mer proportionerlig riskbedömning med ett fokus på växtens egenskaper och ger vissa incitament till användning av NGT för förädling för ett mer hållbart skogs- och jordbruk. Miljöpartiet instämmer i att det finns ett behov av en modernisering av lagstiftningen runt GMO och dess olika tekniker. Det finns dock ett antal oklarheter i lagförslaget och vi ser ett behov av ett antal förändringar i förslaget. De främsta bristerna rör märkning med konsumentinformation och konsekvenser för ekologiska odlare.

Såväl EU-direktivet som miljöbalken definierar en GMO som: "Med genetiskt modifierad organism avses en organism där det genetiska materialet har ändrats på ett sätt som inte inträffar naturligt genom parning eller naturlig rekombination." vilket också bekräftas av rättsfallet i EU-domstolen 2018 (mål C-528/16). EU-kommissionen bejakar också denna definition i förslaget till förordning, bland annat i skäl 8 som lyder: "It is therefore necessary to adopt a specific legal framework for GMOs obtained by targeted mutagenesis and cisgenesis and related products when deliberately released into the environment or placed on the market."

Det är viktigt att all genmodifiering kontrolleras, och prövningen bör vara proportionerlig utifrån vilken risk den aktuella genmodifieringen medför. Genom lagstiftning, granskning och olika slags kontrollmetoder ska säkerhet för människor och miljö upprätthållas. Det är därför bra att förslaget differentierar mellan olika metoder och det är något som också många instanser har efterlyst. Men denna differentiering får inte innebära att en genmodifierad växt undkommer prövning. De krav som finns på märkning och spårbarhet i nuvarande GMO-lagstiftning ska givetvis även gälla för dessa tekniker.

Utifrån vårt perspektiv så ser vi följande risktrappa som bör kunna utgöra grunden för GMO-lagstiftningen:

- 1) cis-genes genom NGT
- 2) mutagenes
- 3) trans-genes genom NGT
- 4) övriga GMO-tekniker som idag regleras av nuvarande GMO-lagstiftning.

Eftersom alla dessa kategorier är att betrakta som GMO ska det finnas ett prövningsförfarande som är proportionellt utifrån risk. Dock ska regler om spårbarhet och märkning omfatta samtliga dessa kategorier. Jämfört med det liggande förslaget behöver alltså mutagenes inkluderas samt att de märknings- och spårbarhetskrav som finns i nuvarande lagstiftning även inkluderas i lagförslaget. Det är viktigt att dagens definition av GMO bibehålls, och även inkluderar historiska metoder (mutagenes). Däremot kan tillståndsprövningen ses över i syfte att minska byråkrati och krångel och

göras mer riskbaserad. Eftersom GMO är en kontroversiell fråga inom EU, är det viktigt att det även fortsättningsvis ska råda kvalificerad majoritet vid tillståndsärenden. Hänsyn måste tas till både de miljömässiga, ekonomiska och de sociala effekterna. Miljökriterier som försiktighetsprincipen och "den som förorenar betalar-principen" ska tillämpas.

Vi ser ett stort behov av att förordningsförslagets artikel 5 arbetas om. Utifrån skäl (8) i förordningsförslaget är även NGT att betrakta som GMO och det går därigenom inte att helt undanta kategori 1 NGT från ett antal regler som idag finns i nuvarande GMO-lagstiftning (Artikel 5.1). Det är också tydligt att förslaget inte har tagits fram i dialog med ekologiska odlares organisationer då artikel 5.2 anger att kategori 1 NGT ska omfattas av artikel 5. f. iii samt artikel 11 i EU:s förordning om ekologisk produktion samtidigt som lagförslaget ställer mycket låga krav då det gäller spårbarhet och märkning. Givetvis måste även kategori 1 NGT omfattas av spårbarhets- och märkningskrav genom hela livsmedels/foderkedjan, en fråga som samtidigt är av vikt ur ett konsumentperspektiv.

Frågor som rör konsumentmakt och producenters rätt att inte lida skada av GMO-produkter saknas i lagförslaget och här behöver komplettering ske. Dagens krav på märkning behöver också utökas då det endast omfattar produkter som innehåller GMO. Ur konsumentperspektiv är det också viktigt med märkning av t.ex. livsmedel som har producerats med hjälp av GMO, t.ex. kött och mejeriprodukter från djur som utfodrats med foder som innehåller GMO. GMO ska vara spårbar, både för producent och konsument, och tydliga regler för skadestånd ska finnas för producenter som certifierar sin vara som GMO-fri men som drabbas av kontamination från intilliggande odlingar med GMO eller under vidareförädling/hantering av varan. När lagstiftningen nu förändras borde även detta ingå i den nya lagstiftningen.

Vi anser att det är viktigt att all GMO-teknik har som syfte att bidra till hållbar utveckling. Det ska därför inte vara möjligt att ge tillstånd för grödor som genmodifierats för att t.ex. bli motståndskraftiga mot skadliga, kemiska bekämpningsmedel. Det finns idag ofta en övertro på att GMO ska lösa alla problem som finns för att uppnå en hållbar utveckling, vilket lyser igenom i kommissionens argumentation för lagförslaget, vilket är en del av underlaget för förslaget.

Förutom risker då det gäller ekologisk hållbarhet är GMO ofta en tydlig komponent i en utveckling mot all större strukturrationalisering och allt större vertikal integrering av jordbrukssektorn, där globala agroföretag får allt större inflytande och där livsmedelsproduktionen blir allt mer sårbar. Det finns ytterligare problem med patent på grödor där bönder både långsiktigt binder upp sig på grödor som de inte kan byta från och inte heller har rätt att förädla. De hållbarhetsvinster som lyfts av de företag som är verksamma i GMO-sektorn inom jordbruket kan ofta nås både enklare och billigare på andra sätt. Det kan exempelvis vara både billigare och mer effektivt och hälsosamt att tillgodose det dagliga intaget av A-vitamin genom att gynna konsumtionen av t. ex. en frukt eller grönsak, som en morot, en mango, eller två matskedar spenat jämfört med att införa en genmodifierad basvara med högre halt A-vitamin som "det gyllene riset". Grundproblemet är här ofta sociala orättvisor, och för att lösa det behövs en aktiv politik för social rättvisa, inte tekniska punktinsatser. Därför anser vi att det inte alltid är självklart att lätta på lagstiftning som syftar till skydd för miljö, människors och djurs hälsa på grund av hållbarhetspåståenden.